

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi väylämaksulain 6 ja 8 §:n muuttamisesta ja väylämaksulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 6 ja 8 §:n kumoamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi väylämaksulain 6 ja 8 §:n muuttamisesta ja väylämaksulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 6 ja 8 §:n kumoamisesta (HE 116/2024 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- osastopäällikkö, ylijohtaja Olli-Pekka Rantala, liikenne- ja viestintäministeriö
- yksikön johtaja Niko-Matti Ronikonmäki, liikenne- ja viestintäministeriö
- johtava asiantuntija Juha Tervonen, liikenne- ja viestintäministeriö
- tiiminvetäjä Maarit Keitanen, ulkoministeriö
- budjettineuvos Panu Kukkonen, valtiovarainministeriö
- merenkulun johtava asiantuntija Juha-Matti Korsi, Liikenne- ja viestintävirasto
- johtava asiantuntija Tiina Haapasalo, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- toiminnanjohtaja Sari Turkkila, Suomen Laivameklarit ry
- toimitusjohtaja Tiina Tuurnala, Suomen Varustamot ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Väylävirasto
- Suomen Satamat ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi väylämaksulain 6 ja 8 § väylämaksun yksikköhintojen ja enimmäismäärien korottamiseksi. Samalla kumottaisiin väylämaksulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 6 ja 8 §.

Esityksen mukaan nykyisen väliaikaisen lain mukaisia väylämaksun yksikköhintoja ja enimmäismääriä korotettaisiin tasasuhteessa 75,2 prosentilla säilyttäen väylämaksun perusteet muutoin ennallaan.

Valiokunnan mietintö LiVM 11/2024 vp

Esitys liittyy vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

(1) Valiokunta toteaa, että väylämaksuhinnaston korotusta esitetään hallituksen keväällä 2024 kehysriihessä päättämän lisätulotavoitteen mukaisesti. Valiokunta pitää tavoitteita ymmärrettävinä ja tarkoituksenmukaisina. Valiokunta pitää pitkäjänteistä väylämaksupolitiikka tärkeänä ja kantaa huolta siitä, että nyt sovitut muutokset saattavat vaikuttaa kielteisesti kilpailukykyyn.

(2) Valiokunta pitää hyvänä, että hallitus säilyttää kehysriihen linjausten mukaisesti nykyisen väylämaksujärjestelmän turvatakseen huoltovarmuuden ja ympärivuotisen liikenteen. Siksi nykyisen lainsäädännön mukaisia alennettuja väylämaksuja jatketaan muun muassa jääluokkien osalta. Väylämaksujen vuosittainen enimmäismäärä matkustaja-aluksille on 30 ja lastialuksille 10. Saadun selvityksen mukaan hallitus pyrkii alentamaan matkustaja-alusten väylämaksujen enimmäismäärää, jotta muun muassa Ahvenanmaan kuljetukset turvataan. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että liikenne- ja viestintäministeriö pikaisesti valmistelee alempaa enimmäismäärää koskevat säännökset matkustaja-aluksille.

(3) Lainvalmistelun yhteydessä on noussut esiin kysymys Venäjän transitoliikenteen alennetuista väylämaksuista. Valiokunnan saaman tiedon mukaan näiden alennusten käytännön vaikutus on pienentynyt, kun liikenne Venäjältä on vähentynyt. Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan asiaa oli alun perin tarkoitus arvioida mahdollisimman ripeästi erillisenä selvityksenä, sillä väylämaksulain nyt käsittelyssä olevan muutoksen aikataulussa siihen ei ollut mahdollisuutta lainvalmistelun yhteydessä. Valiokunta ottaa asiaan kantaa erikseen yksityiskohtaisissa perusteluissa.

(4) Liikenne- ja viestintäministeriö on lisäksi todennut, että sidosryhmien esittämät muutokset väylämaksun yksityiskohtaisiin määräytymisperusteisiin on mahdollista arvioida myöhemmin huolellisesti. Huomioon tulisi ottaa muun muassa verolainsäädännön reunaehdot, alusliikenteen tasapuolinen kohtelu ja vaikutukset merikuljetusten toimivuuteen sekä muutosten merkitys koko väylämaksuhinnastolle ja valtion väylämaksutuloille.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki väylämaksulain 6 ja 8 §:n muuttamisesta

Lain nimike. Valiokunta on asian käsittelyn yhteydessä päättänyt muuttaa vielä kolmatta pykälää, minkä vuoksi lain nimike muuttuu.

Johtolause. Valiokunta on johtolauseeseen muutoksella kumonnut 12 §:n 3 momentin.

Valiokunnan mietintö LiVM 11/2024 vp

12 §. Alennettu väylämaksu muilla perusteilla. Pykälän kolmannen momentin mukaan suomalaisesta satamasta viennin kauttakulikutavaraa hakevan lastialuksen väylämaksu suoritetaan 50 prosentilla alennettuna, jos aluksen koko lasti on kauttakulikulastia. Käytännössä tämä koskee vain Venäjän transitoliikennettä. Liikenne- ja viestintäministeriöltä saamansa selvityksen perusteella valiokunta ei nykytilanteessa pidä alennusta tarkoituksenmukaisena ja on tämän vuoksi johtolauseen muutoksella kumonnut pykälän 3 momentin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Liikenne- ja viestintävaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 116/2024 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 116/2024 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

väylämaksulain ~~6 ja 8 §:n~~ muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan väylämaksusta annetun lain (1122/2005) 12 §:n 3 momentti,
muutetaan ~~väylämaksusta annetun lain (1122/2005)~~ 6 ja 8 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 1320/2011 seuraavasti:

6 §

Väylämaksun yksikköhinta

Väylämaksun yksikköhinta lastialuksesta ja matkustaja-aluksesta määräytyy aluksen jälaluokan mukaan seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LiVM 11/2024 vp

Jääluokka	Lastialus	Matkustaja-alus
	Yksikköhinta (euroa)	Yksikköhinta (euroa)
I A Super	0,824	1,095
I A	1,924	2,268
I B, I C	4,518	4,132
II, III	7,677	7,306

Risteilyaluksen yksikköhinta on 1,596 euroa, suurnopeusaluksen 9,429 euroa ja sellaisen aluksen, jolla ei ole omaa kuljetuskoneistoa, 3,692 euroa.

8 §

Väylämaksun enimmäismäärä aluskäynniltä

Väylämaksu on enintään 94 408 euroa. Matkustaja-aluksen väylämaksu on kuitenkin enintään 28 414 euroa ja risteilyaluksen väylämaksu enintään 38 990 euroa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

2.

Laki

väylämaksulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 6 ja 8 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan väylämaksulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain (1214/2014) 6 ja 8 §.

2 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Valiokunnan mietintö LiVM 11/2024 vp

Helsingissä 15.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jouni Ovaska kesk
varapuheenjohtaja Timo Furuholm vas
jäsen Pekka Aittakumpu ps (osittain)
jäsen Marko Asell sd
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Petri Huru ps
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Mats Löfström r
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Martin Paasi kok
jäsen Pinja Perholehto sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker

Valiokunnan mietintö LiVM 11/2024 vp Vastalause

Vastalause

Perustelut

Pidämme välttämättömänä, että valiokunnan enemmistö sekä liikenneministeri suostuivat lopulta hallituksen esityksestä poiketen poistamaan väylämaksulain 12 §:n 3 momentin, joka olisi jatkanut venäläisten kauttakulkualusten väylämaksujen puolitusta samaan aikaan, kun suomalaisilta aluksilta maksu olisi nostettu täyteen määrään. Näin käsittämätön esitys kertoo paitsi huonosta lainvalmistelusta, niin myös hallituksen vimasta säästää sekä nostaa veroja ja maksuja seurauksista piittaamatta.

Väylämaksujen korotuksesta toteamme, että hallitusohjelman mukaan "Huolehditaan vientiteollisuuden kilpailukyvästä tekemällä meriliikenteen väylämaksun puolituksesta pysyvä vuodesta 2024 alkaen". Jo vaalikauden toisessa talousarvioesityksessään hallitus kuitenkin pettää vientiteollisuudelle ja varustamoille antamansa lupauksen ja on nostamassa väylämaksut täysimääräisiksi. Vielä viime vaalikaudella oppositiossa nykyiset päähallituspuolueet, kokoomus ja perussuomalaiset, vaativat väylämaksujen poistamista kokonaan.

Valiokuntakuulemisten perusteella kävi selväksi, että väylämaksujen korotusesitys perustuu ainoastaan hallituksen huhtikuun 2024 kehysriihen korotuspäätökseen, vaikka väylämaksulakia olisi tarpeen uudistaa perusteellisemmin myöhemmin kerrotuin perustein.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä väylämaksujen korotus on yksi konkreettinen esimerkki lisää hallituksen väärästä ja näivettävästä talouspolitiikan linjasta. Hallituksen tulisi ymmärtää, että Suomen julkisen talouden vakavin ongelma on olematon talouskasvu, ja siitä koituu ongelma, että menot kasvavat tuloja nopeammin. Hallitus on kuitenkin päättänyt lyhytnäköisesti lisätä valtion tuloja korottamalla veroja ja maksuja eikä luomalla talouskasvun edellytyksiä, mistä esimerkkinä on nyt puheena oleva väylämaksujen korotusesitys. Poliittikallaan hallitus on ajamassa Suomen loputtomien verojen ja maksujen korotusten sekä menoleikkausten tielle.

Suomen kansantalous on viennistä riippuvainen. Ulkomaankaupan kuljetuksista jopa 96 prosenttia tapahtuu meriliikenneteessä, jonka toimintaedellytyksiin väylämaksun korotus vaikuttaa suoraan. Siksi olisi ollut toivottavaa, että kilpailukyky- ja huoltovarmuuskohdat olisivat tulleet paremmin huomioiduiksi hallituksen päätöksenteossa.

Hallituksen nyt ehdottama väylämaksujen korotus täysimääräiseksi toisi valtiolle vain 36 milj. euron lisätulot, mutta se olisi suonenisku suomalaiselle vientiteollisuudelle ja sen kilpailukyvyille sekä kuljetuspalveluja tarjoaville varustamoille. Väylämaksujen korotus tapahtuisi samaan aikaan, jolloin merikuljetuksiin on kohdistunut ja on kohdistumassa EU-säätelyn myötä uusia kustannuspaineita.

Väylämaksujen korotus heikentäisi Suomen logistista kilpailukykyä ja varustamoiden investointikykyä, jotka ovat ristiriidassa hallitusohjelmassa esitettyjen tavoitteiden ja linjausten kanssa. Sanojen ja tekojen ristiriita on tässäkin asiassa merkittävä, mikä nakertaa luottamusta poliittiseen

Valiokunnan mietintö LiVM 11/2024 vp
Vastalause

päätöksentekoon ja yritysten valmiuteen investoida Suomeen. Hallituksen politiikka on ajamassa Suomen näivettyväksi pussinperäksi läntisen Euroopan nurkassa.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan väylämaksuperusteiden korottamisen jälkeen vuosittaiseksi väylämaksutulokertymäksi saataisiin arviolta yhteensä 85 milj. euroa, joka ei yleisestä kustannustason noususta johtuen kata väylänhoidon menoja samassa määrin kuin ennen väylämaksun puolitusta oli tilanne. Pidämme valitettavana liikenne- ja viestintäministeriössä saamamme tietoa, että valmisteluaikataulu ei mahdollistanut kokonaan uuden väylämaksuhinnaston laatimista määrittäen maksuja eri aluslajeille, eri jääluokille, alusten erilaisille liikennöintitiheyksille ja eri kuljetustyypeille sekä suhteessa valtiolle kauppamerenkulusta aiheutuviin menoihin. Myöskään lausuntokierroksella elinkeinoelämän antamalle palautteelle hallitus ei antanut arvoa, mitä pidämme valitettavana. Kuten edellä totesimme, korotusesityksen ainoa peruste on ollut saada pienehkö siivu lisää maksutuloja valtion kassaan seurauksista piittaamatta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2. lakiehdotus hylätään,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Vastalauseen muutosehdotus), ja

että hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen muutosehdotus

1.

Laki

väylämaksulain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan väylämaksusta annetun lain (1122/2005) 12 §:n 3 momentti,

~~muutetaan 6 ja 8 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 1320/2011 seuraavasti:-~~

Valiokunnan mietintö LiVM 11/2024 vp
Vastalause

~~6 §~~

~~Väylämaksun yksikköhinta~~

~~Väylämaksun yksikköhinta lastialuksesta ja matkustaja-aluksesta määräytyy aluksen jääluokan mukaan seuraavasti:~~

Jääluokka	Lastialus	Matkustaja-alus
	Yksikköhinta (euroa)	Yksikköhinta (euroa)
I A Super	0,824	1,095
I A	1,924	2,268
I B, I C	4,518	4,132
II, III	7,677	7,306

~~Risteilyaluksen yksikköhinta on 1,596 euroa, suurnopeusaluksen 9,429 euroa ja sellaisen aluksen, jolla ei ole omaa kuljetuskoneistoa, 3,692 euroa.~~

~~8 §~~

~~Väylämaksun enimmäismäärä aluskäynniltä~~

~~Väylämaksu on enintään 94 408 euroa. Matkustaja-aluksen väylämaksu on kuitenkin enintään 28 414 euroa ja risteilyaluksen väylämaksu enintään 38 990 euroa.~~

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto valmistelee ja tuo eduskunnalle kokonaan uuden eri aluslajeille, eri jääluokille, alusten erilaisille liikennöintitiheyksille ja eri kuljetustyypeille säädetyn väylämaksuhinnaston, joka ei nakerra suomalaisen meriliikenteen ja vienniteollisuuden kilpailukykyä.

Helsingissä 15.11.2024

Jouni Ovaska kesk
Vesa Kallio kesk